YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

15 päivänä tammikuuta 2004 *

Asiassa C-433/01,

jonka Bundesgerichtshof (Saksa) on saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn pöytäkirjan nojalla saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Freistaat Bayern

vastaan

Jan Blijdenstein

ennakkoratkaisun edellä mainitun 27.9.1968 allekirjoitetun yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32) 5 artiklan 2 kohdan tulkinnasta, sellaisena kuin tämä yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kysei-

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

seen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1; yleissopimus muutoksineen s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1) sekä Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1),

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: viidennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä hoitava P. Jann (esittelevä tuomari) sekä tuomarit C. W. A. Timmermans ja A. Rosas,

julkisasiamies: A. Tizzano,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Saksan hallitus, asiamiehenään R. Wagner,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään G. Amodeo, avustajanaan barrister K. Beal,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud ja S. Grünheid,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.4.2003 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Bundesgerichtshof on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 26.9.2001 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 9.11.2001, tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn pöytäkirjan nojalla yhden ennakkoratkaisukysymyksen tämän yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32) 5 artiklan 2 kohdan tulkinnasta, sellaisena kuin tämä yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1; yleissopimus muutoksineen s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1) sekä Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopimus tai yleissopimus).

2 Tämä kysymys on esitetty asiassa, jossa Saksan oikeuden mukaan perustettu julkisyhteisö Freistaat Bayern on nostanut takautumiskanteen Blijdensteinia vastaan periäkseen tältä ne summat, jotka se oli maksanut opintotukena Blijdensteinin lapselle.

Sovellettavat oikeussäännöt

Brysselin yleissopimus

3 Brysselin yleissopimusta sovelletaan sen 1 artiklan 1 kappaleen mukaan yksityisoikeudellisissa asioissa.

4 Yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleessa määrätään seuraavaa:

"Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimessa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu."

5 Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

— —

2. elatusapua koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusapuun oikeutetulla on kotipaikka tai asuinpaikka — —."

Kansallinen lainsäädäntö

6 Bürgerliches Gesetzbuchin (Saksan siviililaki) 1602 §:n nojalla vanhemmilla on velvollisuus vastata lastensa elatuksesta. Sen 1610 §:n 2 momentissa täsmennetään, että tähän kuuluu velvollisuus huolehtia näiden kaikista välttämättömistä elinkustannuksista, myös sopivaan ammatilliseen koulutukseen liittyvistä kustannuksista.

7 Bundesausbildungsförderungsgesetzilla (liittovaltion opintotukilaki; jäljempänä BAföG) annetaan opiskelijalle, jolla ei ole elatukseensa eikä ammatilliseen koulutukseensa tarvittavia varoja, oikeus saada opintotukea. Sen maksavat alueellisesti toimivaltaisen osavaltion viranomaiset.

8 BAföG:n 11 §:n mukaan tuen määrää laskettaessa otetaan huomioon tuensaajan vanhemmilla oleva elatusvelvollisuus. Jos opiskelija kuitenkin esittää näyttöä siitä, etteivät vanhemmat täytä tätä velvollisuuttaan ja että hänen opintonsa tästä vaarantuvat, BAföG:n 36 §:n 1 momentissa säädetään, että hänelle hakemuksesta ja vanhempien kuulemisen jälkeen myönnettävä tuki on laskettava tätä elatusvelvollisuutta huomioon ottamatta.

9 BAföG:n 37 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Jos opiskelijalla on siviilioikeudellinen oikeus elatusapuun vanhemmiltaan siltä ajalta, jolta hänelle maksetaan opintotukea, tämä saatava siirtyy maksetun tuen määrää vastaavalta osaltaan — — osavaltiolle, kuitenkin siten, ettei se voi ylittää sitä osaa vanhempien tuloista ja omaisuudesta, joka lain nojalla on otettava huomioon opiskelijan elatustarvetta määritettäessä. — —"

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

10 Jan Blijdensteinin kotipaikka on Alankomaissa.

11 Hänen tyttärensä aloitti lukuvuonna 1993/1994 opinnot Münchenissä (Saksa) sijaitsevassa oppilaitoksessa. Hän sai 1.9.1993 lähtien Freistaat Bayernin maksamaa opintotukea.

12 Viimeksi mainittu nosti ensin Amtsgericht Münchenissä (Saksa) takautumiskanteen Jan Blijdensteinia vastaan vaatien tätä korvaamaan lukuvuodelta 1993/1994 maksetut tuet. Pääasian vastaaja tuomittiin korvausvelvolliseksi tämän oikeudenkäynnin päätteeksi annetulla tuomiolla, joka sai lainvoiman.

13 Freistaat Bayern nosti Amtsgericht Münchenissä vielä toisenkin kanteen Jan Blijdensteinia vastaan saadakseen korvatuiksi lukuvuosilta 1994/1995 ja 1995/1996 maksetut tuet.

14 Jan Blijdenstein riitautti Amtsgericht Münchenin toimivallan, mutta viimeksi mainittu hylkäsi kuitenkin tämän oikeudenkäyntiväitteen ja hyväksyi Freistaat Bayernin kanteen.

15 Jan Blijdenstein haki tähän muutosta Oberlandesgericht Münchenilta (Saksa), joka muutti Amtsgerichtin antamaa tuomiota ja katsoi, ettei Freistaat Bayernin vaatimusta voitu tutkia siitä syystä, että Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen kappaleen, jota ainoana voitiin asiassa soveltaa, perusteella kanne pääasian vastaajaa vastaan voidaan nostaa ainoastaan sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänellä on kotipaikka.

16 Freistaat Bayern valitti tästä tuomiosta (Revision) Bundesgerichtshofiin. Koska viimeksi mainittu oli epävarma siitä, voidaanko yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa soveltaa sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Voiko kantaja, jonka viranomaiset ovat julkisoikeuden alaan kuuluvan lainsäädännön mukaisesti maksaneet opiskelijalle opintotukea tietyltä ajanjak-

solta, vedota tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26.5.1989 tehdyllä sopimuksella, 5 artiklan 2 kohdassa määrättyyn erityiseen toimivaltasääntöön, kun opiskelijan siviilioikeudellinen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan on siirtynyt opintotuen maksamisen ajalta suoraan lain nojalla kantajalle ja kantaja vetoaa takautumisoikeuteensa opiskelijan vanhempia vastaan?"

Ennakkoratkaisukysymys

17 Kansallinen tuomioistuin kysyy tässä ennakkoratkaisukysymyksessään pääasiallisesti, voiko sellainen julkisoikeudellinen elin, joka sen jälkeen, kun sille on siirtynyt elatusapuun oikeutetun oikeus saada elatusta elatusvelvolliselta, on nostanut takautumiskanteen periäkseen takaisin opintotuen, jonka se on julkisoikeuden alaan kuuluvan lainsäädännön mukaisesti maksanut elatusapuun oikeutetulle, vedota yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa, jonka mukaan toimivaltainen on sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa elatusapuun oikeutetulla on kotipaikka, määrättyyn erityiseen toimivaltaan.

Yleissopimuksen sovellettavuus

18 Yhdistynyt kuningaskunta väittää aluksi, että julkisoikeudellisen oikeushenkilön opiskelijan vanhempia vastaan esittämä takautumisvaade, jonka mukaan heidän

on korvattava opiskelijalle julkisoikeuden alaan kuuluvan lainsäädännön mukaisesti opintotukena maksetut määrät, ei ole yleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitettu "yksityisoikeudellinen" asia, vaikka opiskelijalla olisikin vanhemmiltaan yksityisoikeudellinen elatussaatava.

19 Saksan hallitus ja Euroopan yhteisöjen komissio sitä vastoin katsovat, että lain nojalla tapahtuneeseen oikeuden siirtymiseen nojautuva takautumisvaade kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan.

20 Tältä osin on syytä muistuttaa, että yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-271/00, Baten, 14.11.2002 antamassaan tuomiossa (Kok. 2002, s. I-10489, 37 kohta) katsonut, että Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaletta on tulkittava siten, että käsitteen "yksityisoikeudellinen asia" soveltamisalaan kuuluu asia, jossa julkisoikeudellinen elin perii takautumiskanteella yksityishenkilöltä määriä, jotka se on suorittanut sosiaaliavustuksena niille henkilöille, joilla on tältä henkilöltä elatussaatava, siltä osin kuin tämän kanteen nostamisen perusteista ja sitä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä säädetään elatusvelvollisuutta koskevassa yleisesti sovellettavassa lainsäädännössä. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi kuitenkin, että jos takautumiskanne perustuu säännöksiin, joilla lainsäätäjä on antanut julkisoikeudelliselle elimelle varsinaisen etuoikeuden, kanteen ei voida katsoa koskevan "yksityisoikeudellista asiaa".

21 Kansallisen tuomioistuimen antamista tiedoista ilmenee, että BAföG:n 37 §:n 1 momentilla osavaltioille annettua lakiin perustuvaa oikeutta tulla opintotuensaajien vanhempien sijaan säännellään siviilioikeudessa. Edellisessä kohdassa esitettyjen perusteiden valossa näyttää siis siltä, että pääasiassa esillä oleva riita kuuluu yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun käsitteen "yksityisoikeudellinen asia" alaan.

Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan sovellettavuus

22 Saksan, Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio väittävät, että yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa ei voida soveltaa tilanteessa, jossa julkisoikeudellinen oikeushenkilö on esittänyt takautumisvaateen.

23 Ne väittävät pääasiallisesti, että yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan määräyksellä, jolla toimivalta annetaan elatusapuun oikeutetun kotipaikan tuomioistuimelle, poiketaan saman yleissopimuksen 2 artiklassa asetetusta pääsäännöstä, jonka mukaan vastaajan kotipaikan tuomioistuin on toimivaltainen. Tämä poikkeaminen on perusteltavissa elatusapua vaativan kantajan suojelulla, sillä häntä pidetään heikompana asianosaisena, ja siihen voi siis vedota vain hän.

24 Tältä osin on syytä muistuttaa, että yleissopimusta on tulkittava itsenäisesti käyttäen perustana sen järjestelmää ja tavoitteita (ks. mm. asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993, Kok. 1993, s. I-139, 13 kohta; asia C-295/95, Farrell, tuomio 20.3.1997, Kok. 1997, s. I-1683, 12 ja 13 kohta; asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997, Kok. 1997, s. I-3767, 12 kohta ja em. asia Baten, tuomion 28 kohta).

25 On myös tärkeää muistuttaa, että yleinen periaate yleissopimuksella luodussa järjestelmässä on se, että toimivaltaisia ovat sen sopimusvaltion tuomioistuimet, jonka alueella vastaajalla on kotipaikka, ja että sääntöjä, joilla poiketaan tästä yleisestä periaatteesta, ei voida tulkita laajentavasti koskemaan muita kuin yleissopimuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita (ks. mm. em. asia Shearson Lehman Hutton, tuomion 14 ja 16 kohta; em. asia Benincasa, tuomion 13 kohta ja asia C-412/98, Group Josi, tuomio 13.7.2000, Kok. 2000, s. I-5925,

49 kohta). Sitä suuremmalla syyllä näin on tulkittava yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa määrätyn kaltaista toimivaltasääntöä, jonka mukaan elatusapuun oikeutetun on mahdollista haastaa vastaaja sen sopimusvaltion tuomioistuimeen, jonka alueella kantajalla on kotipaikka. Yleissopimuksessa suhtaudutaan nimittäin erittäin kielteisesti kantajan kotipaikan tuomioistuinten toimivallan hyväksymiseen muissa kuin nimenomaisesti määrätyissä tilanteissa (ks. vastaavasti em. asiat Shearson Lehman Hutton, tuomion 17 kohta; Benincasa, tuomion 14 kohta ja Group Josi, tuomion 50 kohta).

26 Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa on tulkittava näiden periaatteiden valossa.

27 Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa todetaan vain, että tätä määräystä sovelletaan "elatusapua koskevassa asiassa", eikä siinä mainita henkilöä, joka voi olla kantajana. Tältä kannalta katsoen yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohta, kuten kansallinen tuomioistuin on todennut, eroaa sen 14 artiklasta. Viimeksi mainitussa määräyksessä määrätään nimittäin kuluttajasopimuksia koskevista erityisistä toimivaltasäännöistä, joissa otetaan huomioon kuluttajien asema oikeudenkäynnissä, mikä on saanut yhteisöjen tuomioistuimen katsomaan, että näillä säännöillä suojellaan kuluttajaa vain siinä tapauksessa, että hän itse on oikeudenkäynnissä kantajana tai vastaajana (em. asia Shearson Lehman Hutton, tuomion 23 kohta).

28 Mainittujen määräysten erilainen laatimistapa selittyy kuitenkin, kuten komissio toteaa, sillä, että yleissopimuksen 5 ja 14 artiklalla on erilainen asema tällä sopimuksella luodussa järjestelmässä. Kun 5 artiklalla määrätään toimivallasta, joka ei sulje pois yleissopimuksen 2 artiklassa määrätyn yleisen toimivallan soveltamista, 14 artiklassa puolestaan määrätään yksinomaisesta toimivallasta. Näiden määräysten toisistaan poikkeavaan sanamuotoon ei siis voida vedota sellaisen väitteen tueksi, jonka mukaan yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa olisi sovellettava laajasti oikeudenkäynteihin, joissa elatusapuun oikeutettu ei itse ole kantajana.

29 Tätä käsitystä tukevat yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Farrell antaman tuomion 19 kohdassa esittämät perustelut, joissa se on todennut, että yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa määrätyn poikkeuksen tarkoituksena on antaa oikeuspaikan valintamahdollisuus elatusapua vaativalle kantajalle, jota tällaisessa menettelyssä pidetään heikoimpana asianosaisena. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan yleissopimuksen laatijat ovat näin menetellessään katsoneet, että tällä erityisellä tavoitteella on etusija suhteessa yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen määräyksen tavoitteeseen, joka on vastaajan suojeleminen, sillä tämä on yleensä heikompi asianosainen sen vuoksi, että kantaja on nostanut kanteen häntä vastaan.

30 Julkisoikeudellinen elin, joka on nostanut takautumiskanteen elatusvelvollista vastaan, ei ole viimeksi mainittua heikommassa asemassa. Lisäksi sellainen elatusapuun oikeutettu, jonka elatukseen tämä julkisoikeudellinen oikeushenkilö on osallistunut, ei enää ole taloudellisesti turvattomassa asemassa.

31 Tästä seuraa, että kun elatusapuun oikeutettu on saanut tuen, jota hänellä oli mahdollisuus hakea, elatusvelvolliselta ei ole syytä evätä yleissopimuksen 2 artiklalla tarjottua suojaa varsinkaan, kun vastaajan kotipaikan tuomioistuimella on parhaat mahdollisuudet arvioida viimeksi mainitun varallisuutta.

32 Tämä tulkinta saa lisätukea selvityksestä, jonka Schlosser laati Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä yleissopimukseen tehdystä yleissopimuksesta (EYVL 1979, C 59, s. 71, 97 kohta). Tämän selvityksen mukaan "5 artiklan 2 kohdassa olevan erityisen toimivaltasäännön hengen mukaista ei ole katsoa, että takautumiskanne olisi nostettava sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusapuun oikeutetulla on kotipaikka, tai suorastaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa viranomaisella on toimipaikka, ja näin on siitä riippumatta, minkälainen tekniikka kyseisen valtion oikeudessa on omaksuttu".

33 Siitä kansallisen tuomioistuimen lausumasta, jossa se katsoo, että elatusapuun oikeutettujen suojaa voitaisiin vahvistaa soveltamalla yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa julkisoikeudellisten elinten nostamiin takautumiskanteisiin, sillä näin toimivaltaisia viranomaisia kannustettaisiin maksamaan heille heidän elatusapusaataviinsa perustuvia suorituksia, on syytä todeta, että kuten Saksan hallitus perustellusti esittää, nämä elimet maksavat suoritukset vain pannakseen täytäntöön lakiin perustuvan velvollisuuden, josta kansallinen lainsäätäjä on määrännyt kyseisten maksunsaajien tilanteen huomioiden.

34 Näin ollen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, ettei siihen voi vedota sellainen julkisoikeudellinen elin, joka sen jälkeen, kun sille on siirtynyt elatusapuun oikeutetun oikeus saada elatusta elatusvelvolliselta, on nostanut takautumiskanteen periäkseen takaisin opintotuen, jonka se on julkisoikeuden alaan kuuluvan lainsäädännön mukaisesti maksanut elatusapuun oikeutetulle.

Oikeudenkäyntikulut

35 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan, Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Bundesgerichtshofin 26.9.2001 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella sekä Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella, 5 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, ettei siihen voi vedota sellainen julkisoikeudellinen elin, joka sen jälkeen, kun sille on siirtynyt elatusapuun oikeutetun oikeus saada elatusta elatusvelvolliselta, on nostanut takautumiskanteen periäkseen takaisin opintotuen, jonka se on julkisoikeuden alaan kuuluvan lainsäädännön mukaisesti maksanut elatusapuun oikeutetulle.

Jann Timmermans Rosas

Julistettiin Luxemburgissa 15 päivänä tammikuuta 2004.

R. Grass V. Skouris

kirjaaja presidentti